

BALOGH Mihály – KISARI Ottília
Fejezetek a kunszentmiklósi református gimnáziumi könyvtár történetéből : a huszonöt éves Pro Bibliotheca Antiqua Baksayana Alapítvány / Balogh Mihály, Kisari Ottília ; [kiad. a Magyarországi Református Egyház Zsinati Hivatala]. - [Budapest] : Mo. Református Egyh. Zsinati Hiv. ; [Šamorín] : Méry Ratio, 2016. - 149 p. : ill., részben színes ; 26 cm
ISBN 978-80-8160-051-7

Könyvbemutató és konferencia a kunszentmiklósi református gimnáziumban

Az évfordulók közeledtével valamiféle összegzés igénye – olykor kényszere – támad az érintettekben, a kerek évszám óhatatlanul fokozza ezt. A református gimnázium muzeális dokumentumainak gondozását vállaló Pro Bibliotheca Antiqua Baksayana Alapítvány fennállásának negyedszázados jubileuma is jó lehetőség volt erre, az összegzés pedig a lehető legjobb módon történt. Az ebből az alkalomból megjelent kötet nem csak a mindenképpen tiszteletre méltó alapítványi törekvésekről és eredményekről szól, vezetői megragadták a lehetőséget arra, hogy magára a támogatott intézményre és – annak legszélesebb értelmében – a támogatott ügyre, a megőrzésre hívják fel a szakma figyelmét. A huszonöt éves jubileum alkalmából megjelent kötet – amellet, hogy nagyon részletesen megismerhető belőle az alapítvány eddigi tevékenysége – egyben a könyvtár történetének eddigi legalaposabb feldolgozása is. A könyvbemutató ugyanakkor színvonalas szakmai találkozó, az elmúlt évek talán egyik legnagyobb, a muzeális dokumentumok megőrzésével kapcsolatos konferenciája is volt.

A kötet

Az egykori török hódoltsági területen a 18–19. században –a protestáns egyházak tevékenységének nem akadálymentes térnyerésével párhuzamosan – sorra alakultak (részben újra) a különféle szintű iskolák. A folyamat magától értetődő része volt az egyházak tevékenységének; sok intézményre lehet igaz, amit a kunszentmiklósi iskola történetének egyik korábbi feldolgozója megfogalmaz: „non condita, sed facta est” (nem alapították, hanem lett). A kunszentmiklósi iskola működésében és működtetésében is jól követhetők a magyarországi – főleg a korábbi hódoltsági területen található – protestáns intézményekben lezajló folyamatok. Az ellenreformáció megerősödésének, valamint az állami adminisztráció ezt támogató intézkedéseinek megfelelően időről időre nehézségek adódtak a működésben, egy-egy magasabb szintű iskola visszaminősítésére is sor kerülhetett, míg a 18. század végétől, a *Budai Ézsaiás* által összeállított *Ratio Institutionis* kiadásától kezdve, a partikuláris rendszer részeként meg nem erősödtek.

Az ünnepi kötet egyik bevezetőjének címe *Töprengés a könyvtártörténet-írás lehetetlenségéről*. A rövid írás egyben a kötet könyvtártörténeti részét is megalapozza: ahogyan egyetlen könyvtár története sem választható szét a fenntartóétól, az iskolaiak esetében talán még kevésbé tehető ez meg. De nincs is erre szükség: ahol iskola van, ott könyv is, a

könyvek tervszerű gyarapítása, használata pedig az oktatás eszköze és szerves része. Az állítás tehát igaz: iskolai könyvtár történetét az iskoláé nélkül megírni nem lehet, hiszen az nem lenne más, mint a gyarapodási napló ismertetése. A magyarországi iskoláknak a bennük létező könyvtárakkal közös története nem mellőzhető, és sokszor fájóan hiányzó forrása az olvasás- és művelődéstörténetnek. A közelmúltban megjelent néhány hiánypótló tanulmány éppen az egykori hódoltsági területek protestáns iskoláinak és iskolai könyvtárainak történetéről¹ szól. Ezt a sort folytatja Balogh Mihály és Kisari Ottilia – szerényen „fejezetekként” aposztrofált – alapos és minden lehetséges forrást megszólaltató összefoglalója a kunszentmiklósi református gimnázium könyvtára tekintetében. A település és az intézmény működésének történetét annak korábbi könyvtárosa, *Illyés Bálint* a hetvenes években több megjelent munkájában feldolgozta, a könyvtártörténetet is megírta, az azonban kéziratban maradt. A most megjelent tanulmány egyik fő érdeme, hogy szerzői az eddig megjelent feldolgozásokon túl a református gyülekezeti és iskolai levéltár anyagának idevonatkozó részét, nemkülönben a históriát kiegészítő vagy megerősítő könyvbejegyzéseket is felhasználták. Ők maguk tökéletes biztonsággal mozognak a sokféle forrás között, de – és talán ez az egyetlen, ami az olvasóban némi hiányérzetet kelt – hiányzik egy rövid áttekintés a kiadott és eddig kiadatlan forrásokról. A könyvtár feldolgozottsága teljes, története forrásainak (feljegyzések, levelezések, könyvlisták, leltárkönyvek) megléte vagy hiánya, feldolgozottsága fontos és érdekes lehet a későbbi kutató, akár a laikus érdeklődő számára is. Mindezt nem pótolja a gazdag bibliográfia. A tanulmány másik fő érdeme az állomány alapos ismerete, és a sorok mögött érezhető személyes kapcsolat minden egyes dokumentummal és a gyűjtemény egészével. Csak az állományt szakmai okokból vagy kényszerűségből sokszor átrendező, az egyes köteteket nem csak a címlapon szereplő bibliográfiai adatok alapján ismerő könyvtáros tud ilyen közeli, talán nem túlzás: szeretetteljes kapcsolatba kerülni könyvtárával.

Szintén – bevallottan – személyes hangvételű a jubileumi kötet másik tanulmánya. A szerző, aki az alapítvány alapítója és motorja, a huszonöt év történetét feldolgozva valóban magával ragadó olvasmányban osztja meg az olvasóval mindazt, ami az elmúlt negyed században történt: adminisztratív, pénzügyi, jogi procedúrákat, sok-sok nehézséget és sikert, nem utolsó sorban pedig az ezalatt végzett munka

eredményeit. Ezek minden megpróbáltatás mellett is példaértékűek: az alapítványnak és az elkötelezett munkatársaknak köszönhetően az eltelt idő alatt folyamatos és tervszerűen zajló állományvédelmi munka folyik az intézmény könyvgyűjteményében. Az állományvédelem annak minden vonatkozásában megvalósul: a dokumentumok állapotának folyamatos nyomon követésében, a veszélyeztetett darabok vagy állományrészek kiemelésében, a szükséges fertőtlenítések, kisebb-nagyobb javítások elvégzése mellett újrakötésben és restaurálásban. Mindez csak az állomány pontos és szakszerű feltárása alapján lehetséges, ezért külön megemlítendő az a tény, a könyvtár állományának modern és szakszerű feldolgozása is az alapítvány támogatásával vált lehetségessé: 1992-ben, az országban az elsők között került erre alkalmas számítógépes program a gimnázium könyvtárába.

A kötetbemutató

A 2016. szeptember 30-án megrendezett jubileumi emlékülést az alapítvány tevékenységének megfelelő szakmai konferencia tette még ünneppé. A meghívott előadók az állományvédelem különféle aspektusait járták körbe. Az egyházi könyvtárak muzeális állományának számbavételével, védelmével kapcsolatos helyzetjelentés és elképzelések ismertetése mellett² helyi jó gyakorlatok bemutatására került sor egyházi (Ráday Könyvtár és Múzeum³, Csurgói Református iskola⁴) és közgyűjteményi oldalról (Somogyi Könyvtár, Szeged⁵) egyaránt, és magától értetődő módon a vendéglátó intézmény is szót kapott.⁶ A számbavétel fontosságáról, az ennek eredményeképpen létrejött adatok és források összekapcsolásának lehetőségeiről a MOKKA-R és az azt kiegészítő olvasástörténeti adatbázisok bemutatása révén esett szó.⁷ A dokumentumok állagmegőrzéséhez kapcsolódó konkrét tevékenységekről és lehetőségekről – az alapítvány munkájában is tevékeny – szakértő restaurátorok beszéltek⁸, és egy előadás erejéig a digitalizálás is szóba került⁹.

A konferencia előadásait meghallgatva és a beszélgetések során megint érzékelhetővé vált: a muzeális gyűjtemények szakértő számbavétele és megőrzése ebben a pillanatban az azokat aktuálisan gondozó, elkötelezett szakemberek és az érveiket elfogadó, erre áldozni kész és képes fenntartók érdeme. Az állományvédelem feladata azonban a legtágabb értelemben – mint azt a megnyitóban *Hoppál Péter*, a kultúráért felelős államtitkár is hangsúlyozta – a

kulturális örökség megőrzése és a hozzáférés biztosítása. A bemutatott jó gyakorlatok, egy-egy alapítvány sikeres működése, egy-egy megnyert pályázatból megvalósított restaurálás, feldolgozás, vagy digitalizálás azonban nem tudja kiváltani az ehhez szükséges állami koncepciót és stratégiát: a szakmai szervezetek által kidolgozott cselekvési tervek nem működnek mögöttük tehető források nélkül. Az intézmények, szervezetek, ha az ünnep rövid időre feledteti is ezt, annak elmúltával egyelőre csak magukra számíthatnak.

Keveházi Katalin

Jegyzetek

1. A tiszántúli református iskolák 18. századi könyvöröksége: tanulmányok/ szerk. Monok István. Budapest Eger, 2012. Kossuth ; Eszterházy Károly Főiskola
2. ÁSVÁNYI Ilona: Állományvédelmi trendek, feladatok és források az egyházi könyvtárakban
3. BEREZSÁGI Ágnes – FOGARASI Zsuzsa: Állományvédelmi feladatok és megoldások a Dunamelléken. A Ráday Könyvtár és Ráday Múzeum gyakorlata
4. VIOLÁNÉ BAKONYI Ibolya: Kis gyűjtemény – nagy feladatok: hogy csináljuk Csurgón?
5. SZŐKEFALVI-NAGY Erzsébet: Az idős bölcs ráncai szépek. Nagy gyűjtemény – nagy feladatok az állományvédelemben
6. KISARI Ottilia: Régi könyvtár, új alapítvány a kunszentmiklósi református gimnáziumban
7. KEVEHÁZI Katalin: „a’ könyveknek ... lajstromozása kívántatik”, avagy az állományvédelem a katalógussal kezdődik
8. PELLER Tamás: Állományvédelmi tanácsadás és eredmények egyházi gyűjteményekben; FEHRENTHEIL Henriette: Negyedszázados munkánk a kunszentmiklósi gimnáziumi könyvtár állományvédelméért; HAJDU Zsófia Edit: Állományvédelmi tapasztalatok, alkalmazott eljárások bemutatása
9. KELEMEN Eörs: Régi könyvek új köntösben. A könyvdigitalizálástól a facsimile kiadásig

Kovács Mária (1941–2017) halálára

2017. július 28-án 76 éves korában elhunyt dr. Kovács Mária főiskolai docens, a Berzsenyi Dániel Főiskola Könyvtár- és Információtudományi Tanszék nyugalmazott oktatója, aki 1974 és 2004 között tanított az intézményben.

„2004-ben történt nyugdíjazásáig kiemelkedő szerepe volt az olvasóvá nevelés, a gyermek- és iskolai könyvtárosképzés, a könyvtárhasználati ismeretek elsajátítása a főiskolán, az iskolai könyvtárosok és pedagógusok felkészítése a modern információk oktatására témákban” – olvasható róla az egyetem Facebook oldalán megjelent szép emlékezésben (ld.: http://www.nyugat.hu/tartalom/cikk/meghalt_dr_kovacs_maria_az_elte_sek_foiskolai).

Kollégái és tanítványai a temetés utáni összefüggésben felidéztek Kovács Mária emlékét, és visszaemlékeztek a szombathelyi könyvtáros- (és népművelő-) képzés megindulásának 50. évfordulója alkalmából öt évvel ezelőtt tartott konferenciára (ld még: https://issuu.com/sekkvt/docs/50_eve_indult_2013).

Katalist, 2017. augusztus 18. Murányi Péter tájékoztatása alapján